

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019:
กรณีศึกษา วัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

The Cultural Tourism Management in the situation of Covid 2019:
case study Wat Yai Rattana Pho, Nakhon Si Thammarat Province

นพศักดิ์ นาคเสนา¹, ยุทธพงษ์ ต้นประดู่², Sawit Pongvat³

และ รินลภัส ชินวุฒิกุลกาญจน์⁴

Noppasak Naksena¹, Yuttapong Tonpradoo², Sawit Pongvat³

and Rinlaphat Chinnawutkulkan⁴

^{1,3}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

²คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

⁴คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

^{1,3}Faculty of Humanities and Social Sciences, Phuket Rajabhat University, Thailand

²Faculty of Fine-Applied Arts and Cultural Science, Mahasarakham University, Thailand

⁴Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: ¹noppasak.n@pkru.ac.th, ²Yuttapong.t@msu.ac.th, ³Sawit.Pkru@gmail.com, ⁴p.rinlaphat@gmail.com

Received October 14, 2021; Revised January 4, 2022; Accepted February 15, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติของวัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019 รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวคิดและทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ การพัฒนาและการสร้างสรรค์ เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือวัดใหญ่รัตนโพธิ์ ตำบลหมอกกลาง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ ผู้มีส่วนได้-เสีย รวมทั้งสิ้น 30 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) ผู้ที่อยู่ในชุมชนที่มีความรู้จริง 2) ผู้ที่ประกอบกิจการที่มีความสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว บริเวณวัดที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด 2019 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด คือ 1) แบบสังเกต (แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม) 2) ประเด็นสัมภาษณ์ (แบบมีโครงสร้างและไม่มีการสร้าง) 3) ประเด็นสนทนา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบด้วย การจำแนกข้อมูลจากกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้มีส่วนได้-เสีย วิเคราะห์ความถูกต้อง ความสมเหตุสมผล ความเชื่อมโยงตามหลักวิทยาศาสตร์ จากนั้นเขียนบรรยายเชิงพรรณนาโดยใช้ภาพประกอบและอ้างอิงการสัมภาษณ์ที่สำคัญ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า วัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอายุหลายร้อยปี (ไม่มีบันทึกเป็นอักษร) ในอดีตเป็นวัดร้างและเป็นแหล่งอารยธรรมชุมชนโบราณก่อนที่จะก่อตั้งเมืองนครศรีธรรมราช (โมคคานตั้งก่อน นครตั้งหลัง) ได้รับการบูรณะเมื่อปี พ.ศ. 2493 ปัจจุบันกำลังพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากค้นพบวัตถุโบราณจำนวนมาก

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019 ชาวชุมชนวัดใหญ่รัตนโพธิ์ใช้การประชาสัมพันธ์ลักษณะบอกต่อด้านมาตรการการป้องกันตนเองก่อนเข้าวัดเพื่อสนองนโยบายภาครัฐ โดยเป็นการช่วยเหลือกันเองภายในชุมชนเพราะรัฐบาลไม่มีกำลังในการสนับสนุนอย่างเข้มงวด ชาวชุมชนเน้นการสร้างจิตสำนึกและการให้ความร่วมมือของนักท่องเที่ยว เช่น การเว้นระยะห่าง กินร้อน ช้อนตัวเอง ล้างมือและการสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาเมื่ออยู่ในพื้นที่วัดใหญ่รัตนโพธิ์

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ กลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและกลุ่มผู้มีส่วนได้-เสีย มีแนวคิดร่วมกันโดยสรุปด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการปรับตัวในสถานการณ์โควิด 2019 สามารถบูรณาการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ต้องดำเนินการอย่างจริงจัง อีกทั้งการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวฟุ้งอ่าวไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งเป็นการสร้างสัมพันธภาพเชิงบวกระหว่างภูมิภาคต่างๆ ของโลก รวมทั้งการผลิตสินค้าที่ระลึก โดยหน่วยงานเศรษฐกิจท้องถิ่นสามารถสนับสนุนให้เกิดการสร้างเศรษฐกิจระดับจุลภาคซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับมหภาคอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; สถานการณ์โควิด 2019; วัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

Abstract

This Article aimed to (1) study the history of Wat Yai Rattanapho, Nakhon Si Thammarat Province, and (2) study cultural tourism management in the situation of Covid 2019. The research model was qualitative research. Concepts and theories in tourism, conservation, development, and creativity were used as a research framework. The research area was Wat Yai Rattana Pho, Mok Lan Sub-district, Tha Sala District, Nakhon Si Thammarat Province. The key informants consisted of well-informed persons, practitioners, and stakeholders, totaling 30 people. Purposive sampling was used which consisted of 1) people in the community with real knowledge and 2) entrepreneurs with tourism relations in the temple area affected by the COVID-19 situation. Three types of research instruments were used: 1) observation (participation and non-participation), 2) interview (structured and unstructured), and 3) conversation. The data were analyzed using content analysis consisting of the classification of

information from well-informed persons, practitioners, and stakeholders. Accuracy, reasonableness, and scientific connections were analyzed, then descriptive narratives were illustrated and key interviews were referenced.

The results showed that

1. Objective research results 1: Wat Yai Rattana Pho, Nakhon Si Thammarat Province was hundreds of years old (no written record). In the past, it was an abandoned temple and a source of ancient civilization before Nakhon Si Thammarat was founded (Mo Klan before and Nakhon Tang later) and was restored in 1950. It is currently being developed as a learning center for history due to the discovery of many ancient artifacts.

2. Objective research results 2: Cultural tourism management during the Covid 2019 situation, Wat Yai Rattanapho community residents had used word-of-mouth publicity in terms of self-protection measures before entering the temple in response to government policies. In this regard, it was the nature of self-help within the community because the government did not have the strength to support it rigorously. The community emphasized creating awareness and cooperation among tourists such as social distancing, eating hot-single spoons, washing hands, and wearing masks all the time when they were in the Wat Yai Rattanapho area.

The findings of this research were shared by well-informed persons, practitioners, and stakeholder groups. In summary, the study of local history and adaptation to the situation of COVID 2019 could integrate cultural tourism, where government agencies, the private sector, and civil society must take serious action. In addition, a tourism network for the Gulf of Thailand had been established both domestically and internationally, which created positive relationships between different regions of the world, including producing various souvenirs. Local economic agencies contributed to the creation of a micro-economy, which was a key factor for the sustainable development of macroeconomic stimulus.

Keywords: Tourism Management; Cultural Tourism; Situation of Covid Crisis 2019; Wat Yai Rattanapho, Nakhon Si Thammarat

บทนำ

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งบ่งชี้อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของแต่ละภาค โดยภาครัฐบาลได้แบ่งเป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวจำนวน 8 เขต ประกอบด้วย 1) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา 2) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ 3) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก 4) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก 5) เขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มน้ำเจ้าพระยา

ตอนกลาง 4) เขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มน้ำโขง 5) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกโลกด้านวัฒนธรรมและ 6) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน (สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2559) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งต้องการให้จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก สามารถสร้างรายได้แก่ประชาชน โดย 1) สนับสนุนการยกระดับมาตรฐานด้านธุรกิจเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสู่มาตรฐานสากล 2) การสนับสนุนการผลิตบุคลากร เพื่อรองรับการท่องเที่ยวและกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง 3) การสร้างบุคลากรเพื่อรองรับธุรกิจท่องเที่ยวทุกรูปแบบโดยสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ประกอบการ 4) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของจังหวัดนครศรีธรรมราช 5) การสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนควบคู่กับการส่งเสริมตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ (ยุทธพงษ์ ต้นประดู่, 2562)

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีเม็ดเงินลงทุนจีนหลังไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่องในกลุ่มอสังหาริมทรัพย์เพื่อรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่องทุกปี (ทศพล หงส์ทอง, 2559) แต่ปัจจุบันสมาคมท่องเที่ยวไทย-จีน มีการปราบปรามเครือข่ายทัวร์ศูนย์เหรียญ โดยรายได้นักท่องเที่ยวชาวจีนลดลงประมาณ 30 % ส่งผลให้สูญเสียรายได้ประมาณ 1 พันล้านบาทต่อเดือน ทั้งนี้จากการเข้าจับกลุ่มบริษัท โอเอ ทราเวลสปอร์ต จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทด้านการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ในข้อหาร่วมกันกระทำการเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพล (อั้งยี่) และร่วมกันทำลายอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช (มดิชน, 2559)

ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ส่งผ่านจากบรรพบุรุษผนวกกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลายประเภทไม่ได้รับความนิยม ทั้งที่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนและเรื่องเล่าในเชิงประวัติศาสตร์ผนวกกับ สถานการณ์โควิด 2019 หน่วยงานภาครัฐออกมาตรการในการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด 2019 จำนวนมากส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดจำนวนลง ปัจจุบันพบว่าวัดใหญ่รัตนโพธิ์ ตั้งอยู่ในตำบลหมอกกลาง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นสถานที่แห่งการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสามารถสร้างรายได้แก่ท้องถิ่น ทั้งนี้จังหวัดนครศรีธรรมราชยังไม่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลของวัดใหญ่รัตนโพธิ์ ซึ่งในอนาคตควมรู้ดังกล่าวอาจสูญหาย สาระสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019: กรณีศึกษา วัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผลงานวิจัยนี้สามารถเป็นต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและมาตรการในการป้องกันสถานการณ์โควิด 2019 : กรณีศึกษา วัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นต้นแบบในการปรับตัวด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่พื้นที่จังหวัดอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติของวัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

เป็นการอธิบายความสำคัญของวัฒนธรรมที่เป็นตัวกำหนดที่สำคัญในการจัดระเบียบให้ผู้คนในระดับชุมชน ตลอดจนระดับสังคมให้มีระเบียบวินัย เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือมีพฤติกรรมในการดำรงอยู่ที่สอดคล้องกันตามบริบทวัฒนธรรมวัฒนธรรมคือความเจริญรุ่งเรืองที่เกิดจากการปฏิบัติตามแบบแผนดั้งเดิม หรือการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ภายใต้รากฐานวัฒนธรรมเดิมของมนุษย์ ในกรอบของวัฒนธรรมประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติ ความเชื่อ หรือกฎระเบียบที่ยังคงเป็นรากฐานในวิถีชีวิตกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีการรักษาไว้ให้ดำรงอยู่ หรือพัฒนารูปแบบของวัฒนธรรมตามยุคสมัยใหม่ ทั้งนี้วัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปในทิศทางใดหรือดำรงอยู่อย่างเดิมขึ้นอยู่กับประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น ๆ เป็นผู้ร่วมกันปฏิบัติ สอดคล้องกับ วาสนา บุญสม (2548) จากหนังสือเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมไทย สายใยจากอดีต อธิบายถึงวัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมไว้อย่างกว้างๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติ ความเชื่อ ความนิยม ความรู้ สอดคล้องกับ แปลก สนธิรักษ์ (2514) จากหนังสือเรื่อง ระเบียบสังคมประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา อธิบายถึงวัฒนธรรมคือ ความเจริญงอกงามที่มนุษย์ได้ปฏิบัติขึ้น หรือที่เรียกว่ามรดกทางสังคม เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้รับจากบรรพบุรุษและถ่ายทอดไปสู่อนุชนรุ่นหลังและยังคงดำรงอยู่ถึงปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยนำเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวเนื่องจากความหลากหลายทางมรดกวัฒนธรรมในมิติต่างๆ มีความหลากหลายแต่เมื่อนำมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวสามารถสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจได้แต่เนื่องจากสถานการณ์โควิด 2019 ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสตร์อื่นที่มีความสัมพันธ์เกิดการหยุดชะงัก เหล่านี้เป็นสาเหตุของการดำเนินการวิจัยและการนำนโยบายภาครัฐบาลมาปรับใช้ตามศักยภาพของแต่ละชุมชนโดยนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นจุดขายแต่ละชุมชนเพื่อก้าวผ่านสถานการณ์โควิด 2019

2. แนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม

การรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมที่พบได้ยาก หรือกำลังจะสูญหายและไม่สามารถคลี่คลายพัฒนาได้อีก เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังในการที่จะติดตามศึกษาค้นคว้าหาร่องรอยความเจริญทางวัฒนธรรมในอดีต และใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่มากที่สุดและสามารถที่จะมีใช้ได้เป็นเวลานานที่สุดซึ่งต้องสูญเสียประโยชน์ให้น้อยที่สุด ดังนั้นจะต้องเข้าใจว่าการอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึงการเก็บรวบรวมหรือรักษาทรัพยากรไว้เพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับ ธีรศักดิ์ สีสั่งข์ (2558) จากหนังสือเรื่อง ระบบสื่อสารทางวัฒนธรรม อธิบายว่าศิลปะทำหน้าที่เป็นสื่อแสดงรูปแบบแนวความคิดซึ่งปรากฏให้เป็นรูปธรรมและจากวัสดุที่ใช้ผลิตผลงานนั้นสามารถรักษาให้คงสภาพเดิมได้เป็นเวลานานเป็นหลักฐาน

แสดงให้เห็นถึงความเจริญงอกงามของสังคมนั้น นักมานุษยวิทยาได้แสดงแง่มุมต่าง ๆ ของศิลปะตามมุมมองของตนว่าศิลปะเป็นสิ่งกลางที่ส่งผ่านข้อมูลสื่อสารความคิดเห็นเป็นเครื่องดำรงวัฒนธรรมให้คงอยู่ได้กับก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีส่วนเสริมสร้างจริยธรรมของกลุ่มชน สะท้อนความเชื่อ ศาสนาการเมืองเศรษฐกิจและแง่มุมอื่น โดยวัฒนธรรมในช่วงเวลาแต่ละยุคสมัยศิลปินผู้สร้างงานศิลปะได้รับความนับถือการยอมรับในแง่มุมต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยนำศิลปวัฒนธรรมซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญามาปรับใช้และประยุกต์สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยในสถานการณ์โควิด 2019 ศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ อยู่ในสภาพหยุดชะงักเนื่องจากขาดปัจจัยสนับสนุนโดยเฉพาะด้านการเงิน แต่สิ่งที่ทำให้ศิลปวัฒนธรรมจรรดลงอยู่ได้คือ ความเชื่อความศรัทธาของคนในชุมชนที่ร่วมใจกันเพื่อธำรงรักษาเพื่อเป็นมรดกจากบรรพบุรุษที่ต้องร่วมกันอนุรักษ์ให้ดำรงอยู่ในสังคมต่อไป อีกทั้งสามารถประยุกต์กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพิ่มสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น เช่น ประเพณี พิธีกรรม ภาษา วิธีการปรุงอาหาร การแต่งกาย ฯลฯ ฉะนั้นศิลปวัฒนธรรมจึงเป็นเสาหลักของสังคม

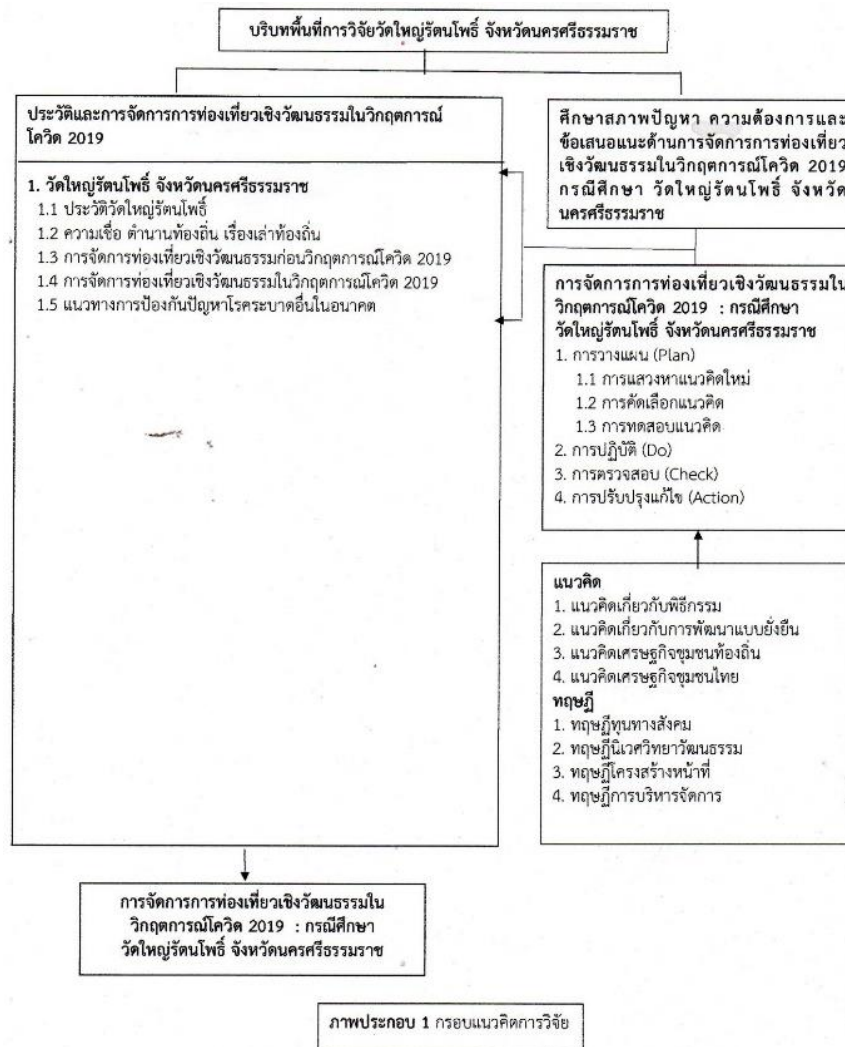
3. แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

จากหนังสือเรื่อง แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมไทยโดยมนฤตย์พล อรุณบุญวลาชาติ (2549) อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงมักมีความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา และบางครั้งอาจอาจทำให้เข้าใจว่าเป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการนำมาใช้หรืออธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่นั้น มีความหมายกว้าง รวมถึงสิ่งที่เป็นามธรรมและรูปธรรม สิ่งที่เป็นามธรรมได้แก่ ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ ปรัชญา เป็นต้น ซึ่งจับต้องไม่ได้ ในขณะที่สิ่งที่เป็รูปธรรมได้แก่ สิ่งของ วัตถุ คน องค์การ เป็นต้น ซึ่งสามารถจับต้องได้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับบุญเดิม พันรอบ (2528) จากหนังสือเรื่อง สังคมวิทยามานุษยวิทยา อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงวิถีประชา การเปลี่ยนแปลงจารีต กฎหมาย ความเชื่อหรือศาสนา สิ่งประดิษฐ์และวัตถุอื่นที่ประชาชนใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค่านิยม ความเชื่อ การรับรู้ และความเข้าใจ ซึ่งทัศนคติภายในของมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยนำแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019 ซึ่งรัฐบาลได้ออกกฎหมายควบคุมโรคระบาดมาใช้ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาดของโรคแต่ปัจจัยสำคัญอยู่ที่มนุษย์ต้องร่วมดำเนินการป้องกันอย่างจริงจัง สิ่งสำคัญที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องปรกฏใช้กับการท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นรายได้หลักของประเทศ โดยการปรับเปลี่ยนและประยุกต์ใช้วัฒนธรรมเป็นฐานการพัฒนาความคิดหรือการประดิษฐ์สร้างให้เกิดความแปลกใหม่และสามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง ซึ่งอาจหยิบยกวัฒนธรรมที่เคยได้พบเห็นมาพัฒนาและสร้างเป็นกระบวนการใหม่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางด้านลบหรือด้านบวกอาจจะเป็นได้ทั้งสองรูปแบบซึ่งขึ้นอยู่กับตัวบุคคล

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ การพัฒนาและการสร้างสรรค์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. เนื้อหา

- 1) ประวัติของวัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2) การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019

2. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร เช่น

- 1) วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดนครศรีธรรมราช

2) เอกสารวัฒนธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับประวัติ, การจัดการ, การท่องเที่ยว, โรคระบาด การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดไม่จำกัดคำตอบ

2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 2 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับเพศ สถานภาพ วุฒิการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ต่อเดือน เป็นต้น

ตอนที่ 2 เป็นคำถามหลักเกี่ยวกับประวัติและการจัดการท่องเที่ยวในสถานการณ์โควิด 2019

ประเด็นสัมภาษณ์เจาะลึก เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) ผู้ที่อยู่ในชุมชนที่มีความรู้จริง 2) ผู้ที่ประกอบกิจการที่มีความสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด 2019 การเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมที่ส่งผลต่อการจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสร้างรายได้แก่ท้องถิ่น

การสังเกต ประกอบด้วย

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การร่วมบวงสรวง การร่วมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตสภาพทั่วไปภายในพื้นที่วัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผู้วิจัยเข้าไปศึกษาวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019 ทั้งนี้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ทราบสภาพปัญหาทั่วไป

การสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มในการรวบรวมข้อมูล โดยใช้ผู้รู้และผู้ปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) ผู้ที่อยู่ในชุมชนที่มีความรู้จริง 2) ผู้ที่ประกอบกิจการที่มีความสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว บริเวณวัดที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด 2019 เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา ข้อเสนอแนะในการศึกษาประวัติและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019 โดยดำเนินการวางแผนการสนทนา วัน เวลา สถานที่ จัดเตรียมแนวคำถาม นัดหมาย เชิญสมาชิกโดยคัดเลือกผู้สนทนากลุ่มที่มีลักษณะร่วม

3. ระยะเวลา ตั้งแต่ 1 มีนาคม 2563 – 31 มีนาคม 2564

4. พื้นที่ในการวิจัย วัดใหญ่รัตนโพธิ์ ตำบลหมอกกลาง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 1) ผู้รู้ 2) ผู้ปฏิบัติ 3) ผู้สนับสนุน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย จำนวน 4 ประเภท ประกอบด้วย

6.1 แบบสังเกต : การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม

6.2 แบบสัมภาษณ์ : แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง

6.3 แนวทางการสนทนากลุ่ม เพื่อการหาข้อสรุปและความชัดเจนใช้กับกรณีปัญหา

นักวิชาการ ผู้บริหารงานด้านวัฒนธรรม ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่อยู่ในชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล : มีวิธีการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารงานวิจัยหรือข้อมูลที่มีการศึกษาไว้ในประเด็นที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไรศระบาดทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ แนวคิดและทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา เนื้อหาของพื้นที่ศึกษา โดยค้นคว้าเอกสารทั้งเอกสารปฐมภูมิหรือทุติยภูมิจากหน่วยงานต่างๆ โดยรวบรวมแยกประเด็นตามเนื้อหา

2) การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากพื้นที่ทำการศึกษาริวิจัย โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เพื่อการอภิปรายผลและรับฟังข้อเสนอแนะ

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้อาจจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากภาคสนามโดยแยกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มาจัดกระทำดังต่อไปนี้

1) นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสารต่างๆ มาศึกษาอย่างละเอียดพร้อมจัดระบบหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

2) นำข้อมูลจากภาคสนามที่เก็บรวบรวมได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ซึ่งได้จัดบันทึก บันทึกเสียงมาแปลความ พร้อมทั้งแยกประเภทและจัดหมวดหมู่ พร้อมสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาริวิจัย เมื่อมีข้อมูลที่จำเป็นต้องตรวจสอบใหม่ต้องลงพื้นที่อีกครั้งเพื่อความถูกต้อง

3) นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ โดยในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล คือวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า โดยนำข้อมูลไปให้แก่ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบอีกครั้งหรือสอบถามประเด็นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ประกอบด้วย 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี 4) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้อาจมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์แบบอุปนัย
- 2) การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยวิธีการบรรยายวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยเริ่มจากการเตรียมเนื้อหาให้ครบตามวัตถุประสงค์

ของการวิจัย วางเค้าโครงของการเขียนวิจัยและลงมือเขียนด้วยความรัดกุม ชัดเจน มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน พร้อมตาราง ภาพกิจกรรมบางช่วง

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและคัดเลือกบทสัมภาษณ์จากแบบเจาะจงจากผู้ที่อยู่ในชุมชนที่มีความรู้จริง ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาประวัติของวัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า วัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอายุหลายร้อยปี (ไม่มีบันทึกเป็นอักษร) หลวงพ่อตาแดง เป็นภิกษุองค์แรกที่สร้างวัด ในอดีตเป็นวัดร้างและเป็นแหล่งอารยธรรมชุมชนโบราณก่อนที่จะก่อตั้งเมืองนครศรีธรรมราช ดังรายละเอียดการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“วัดใหญ่รัตนโพธิ์ ได้รับการบูรณะเมื่อปี พ.ศ. 2493 ในอดีตกรมศิลปากรร่วมกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ในการค้นคว้าด้านมานุษยวิทยา โดยการขุดค้นแหล่งประวัติศาสตร์โบราณสถานวัดโมคคัลลาน แหล่งโบราณสถานวัดมเหยงคณ์ (วัดร้าง) โบราณสถานวัดตุมปัง (วัดร้าง) โบราณสถานวัดเกาะพระนารายณ์ และแหล่งโบราณสถานวัดนางตรา รวมทั้งพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนบุคคล พบโบราณสถานของพรหมณ์ – ฮินดูจำนวนมาก จึงสรุปว่าบริเวณนั้นถึงพื้นที่ อำเภอลิชลเป็นแหล่งชุมชนโบราณ ตามข้อมูลประวัติศาสตร์สมัยนั้นศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูมีความเจริญรุ่งเรืองก่อนที่จะพระพุทธศาสนาจะเข้ามา”

พระครูวินัยธรรมชชาย, (2563). เจ้าอาวาส. สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2563

วัดใหญ่รัตนโพธิ์ เป็นวัดปิดและไม่มีการขุดค้น กระทั่งพระครูวินัยธรรมชชายได้เกิดนิมิตฝันอย่างต่อเนืองว่า “บริเวณลานหน้าวัดมีสมบัติและโบราณวัตถุจำนวนมากฝังอยู่ใต้ดินและมีดวงวิญญาณของเจ้านายผู้ใหญ่ในสมัยโบราณ รวมทั้งวิญญาณอื่นแฝงสมบัติเป็นระยะเวลาานาน อีกทั้งดวงวิญญาณทุกดวงต้องการไปเกิดแต่ห่วงทรัพย์สินสมบัติจะตกอยู่ในมือของคนชั่ว จึงต้องการให้อาตมาขุดค้นเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา”

พระครูวินัยธรรมชชาย, (2563). เจ้าอาวาส. สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2563

หลังการขุดค้นพบโบราณวัตถุจำนวนมาก เช่น บาตรพระเนื้อสัมฤทธิ์ขนาดเล็ก, ผอบเนื้อสัมฤทธิ์ทั้งสองประเภทนี้เป็นศิลปะเมืองนครในยุคต้น นอกจากนี้พบเครื่องลายครามสมัยสุโขทัยและโบราณวัตถุอื่นอีกจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นโบราณวัตถุหลายยุคหลายสมัย มีอายุตั้งแต่ 800 ปีขึ้นไป วัตถุโบราณในยุคราชวงศ์เก่าของประเทศจีนและโครงกระดูกมนุษย์โบราณ ปัจจุบันวัดใหญ่รัตนโพธิ์ดำเนินการจัดทำรายการโบราณวัตถุเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ในอนาคต

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019 ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019 ของวัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัด

นครศรีธรรมราช ใช้การประชาสัมพันธ์ลักษณะบอกต่อด้านมาตรการการป้องกันตนเองก่อนเข้าวัดเพื่อสนองนโยบายภาครัฐ โดยเป็นการช่วยเหลือกันเองภายในชุมชนเพราะรัฐบาลไม่มีกำลังในการสนับสนุนอย่างจริงจัง ชาวชุมชนเน้นการสร้างจิตสำนึกและการให้ความร่วมมือของนักท่องเที่ยว แนวทางการปรับตัวจากวิกฤตการณ์โควิด 2019 หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน มีแนวทางร่วมกันด้านการสร้างความหลากหลายจากการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเยี่ยมชมวัด เวียง วัง ซึ่งในอนาคตจะเป็นแหล่งรายได้สำคัญของชุมชน ทั้งนี้เป็นการประยุกต์และปรับใช้มรดกวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อนำรายได้มาบริหารวัดใหญ่รัตนโพธิ์อย่างยั่งยืน ส่วนการแก้ปัญหาระยะสั้นเป็นการนำมาตรการของรัฐบาลมาปรับใช้อย่างเข้มแข็ง เช่น การเว้นระยะห่าง การกินร้อน ช้อนเดี่ยว หลีกเลี้ยงแหล่งชุมชน เป็นต้น อีกทั้งร่วมกันวางแผนเพื่อแก้ปัญหาในระยะกลางและระยะยาวโดยบูรณาการกับหน่วยงานในท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

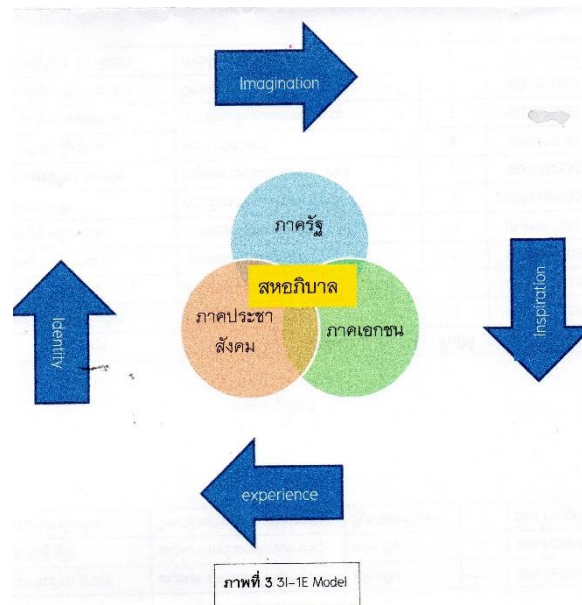
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า วัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอายุหลายร้อยปี (ไม่มีบันทึกเป็นอักษร) ในอดีตเป็นวัดร้างและเป็นแหล่งอารยธรรมชุมชนโบราณก่อนที่จะก่อตั้งเมืองนครศรีธรรมราช พระครูวินัยธรรมชาย (เจ้าอาวาส) เกิดนิมิตฝันอย่างต่อเนื่อง จึงขุดบริเวณลานหน้าวัดพบ “สมบัติและโบราณวัตถุจำนวนมากฝังอยู่ใต้ดิน” ส่งผลให้ปัจจุบันวัดใหญ่รัตนโพธิ์เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพราะจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นเมืองศูนย์กลางด้านพระพุทธศาสนาตั้งแต่โบราณถึงปัจจุบัน จึงค้นพบซากปรักหักพังและร่องรอยประวัติศาสตร์จำนวนมาก สอดคล้องกับ (มณฑลศิลา โมสลีสยามนทร์, 2554) และ (สุนทร ธานีรัตน์, 2546) กล่าวว่า คติพุทธศาสนามหายานในจังหวัดนครศรีธรรมราช ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ 1) ด้านคติพุทธศาสนิกายมหายานที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13-18) 2) ด้านคติพุทธศาสนิกายตันตระจากเขมรที่แพร่เข้าสู่ภาคใต้ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 โดยช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-18 จังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ภายใต้อาณาจักรศรีวิชัยและนับถือพุทธศาสนามหายานอย่างอาณาจักรศรีวิชัยและได้ส่งอิทธิพลของพุทธศาสนามหายานไปยังอาณาจักรทวารวดี ราว 13-16 เนื่องจากปรากฏหลักฐานพระพิมพ์ตามคติพุทธศาสนามหายานในจังหวัดนครปฐมและช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-19 อาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมอำนาจลงส่งผลให้อาณาจักรเขมรที่มีความเจริญอยู่ทางภาคกลางได้ส่งอิทธิพลพุทธศาสนามหายานสู่ภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากปรากฏหลักฐาน เช่น พระพิมพ์ศิลปะเขมร เป็นต้น เหล่านี้ส่งผลด้านศิลปกรรมทางศาสนาที่ปรากฏในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019 ของวัดใหญ่รัตนโพธิ์ ได้รับความศรัทธาของชุมชน เศรษฐกิจท้องถิ่นบริเวณวัดใหญ่รัตนโพธิ์ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยว แนวทางการปรับตัวหน่วยงานในท้องถิ่นได้วางแผนทางร่วมกันด้านการสร้างความหลากหลายจากการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ , การเยี่ยมชมวัด เวียง วัง เป็นต้น ทั้งนี้เป็นการ

ปรับใช้วัฒนธรรมประจำท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อนำรายได้มาบริหารวัดใหญ่รัตนโพธิ์อย่างยั่งยืน ส่วนการแก้ปัญหาในระยะสั้นเป็นการนำมาตรการของรัฐบาลมาปรับใช้ เช่น การเว้นระยะห่าง การกินร้อน ช้อนเดี่ยว หลีกเลี้ยงแหล่งชุมชน เป็นต้น โดยชุมชนวัดใหญ่รัตนโพธิ์ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาในระยะกลางและระยะยาว เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนผนวกกับการวางแผนงานในอนาคตโดยการเจาะตลาดภายนอกและสร้างกิจกรรมในท้องถิ่นพร้อมนำระบบสารสนเทศมาปรับใช้เพื่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก ทั้งนี้เพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับ สภาวितร พงศ์วัชร และคณะ (2563) วิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในวิกฤตการณ์โควิด 2019: กรณีศึกษา วัดเขาขุนพนม จังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะพุทธศาสนาอีกทั้งได้เริ่มแพร่กระจายไปสู่ภูมิภาคอื่นของโลก ปัจจุบันรัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นการนำมรดกวัฒนธรรมมาสร้างรายได้แก่ประเทศอย่างยั่งยืน และยุทธพงษ์ ต้นประดู่ และนพศักดิ์ นาคเสนา (2563) วิจัยเรื่องการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเส้นบะหมี่ กรณีศึกษา หมี่แป๊ะเถว จังหวัดภูเก็ต กล่าวว่า วิธีชีวิตเป็นจุดกำเนิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อกระแสโลกาภิวัตน์ผ่านไปโดยเฉพาะวิถีชีวิตซึ่งเป็นสิ่งใกล้ตัว เยาวชนรุ่นใหม่ไม่เห็นคุณค่าแต่ด้วยการสนับสนุนนโยบายการท่องเที่ยวจากภาครัฐส่งผลให้กระแสวัฒนธรรมกลับมามีคุณค่าทางเศรษฐกิจอีกครั้ง และ สภาวितร พงศ์วัชร และยุทธพงษ์ ต้นประดู่ (2563) วิจัยเรื่องการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีชุมชนคนตีเหล็ก กรณีศึกษา โรงตีเหล็กไต่สู่น้ำ จังหวัดภูเก็ต กล่าวว่า อาชีพการตีเหล็กเป็นภูมิปัญญาที่ส่งต่อระหว่างรุ่น ปัจจุบันโรงตีเหล็กไต่สู่น้ำ จังหวัดภูเก็ตเหลือเพียงแห่งเดียวในจังหวัดภูเก็ตที่ผลิตด้วยมนุษย์ซึ่งมีราคาแพงและผลิตได้จำนวนน้อย อีกทั้งไม่มีการรับช่วงต่อภูมิปัญญาระหว่างรุ่นส่งผลให้ภูมิปัญญาดังกล่าวใกล้สูญหายไป แต่ด้วยจังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวผู้บริหารของจังหวัดจึงสนับสนุนโรงตีเหล็กดังกล่าวเป็นสถานที่เรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดความรู้ซึ่งเป็นกระบวนการอนุรักษ์ พัฒนาและสร้างสรรค์ โดยการสหอภิบาลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคม ส่งผลถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการประยุกต์ใช้เทคนิคการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน เพื่อตระหนักถึงคุณค่าตนเองสู่งานสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว 3I-1E Model ดังแผนภาพ (imagination , inspiration , experience , identity)

3I-1E Model

I-imagination : การมีแนวทางจากการสังเกต เรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาพร้อมทั้งผสมผสานจินตนาการแห่งการสร้างสรรค์

I-inspiration : แรงกระตุ้นจากการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ประสบการณ์พร้อมปรับใช้อย่างเหมาะสม

E- experience : การสังเกตบริบทสังคมในอดีต ปัจจุบัน การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างแต่ละช่วงเวลา ผสมผสานจินตนาการแห่งการสร้างสรรค์

I - identity : การค้นพบอัตลักษณ์ตนเองพร้อมปรับใช้อย่างเหมาะสมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์

สรุป

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาประวัติของวัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอายุหลายร้อยปี (ไม่มีบันทึกเป็นอักษร) ในอดีตเป็นวัดร้างและเป็นแหล่งอารยธรรมชุมชนโบราณก่อนที่จะก่อตั้งเมืองนครศรีธรรมราช พระครูวินัยธรรมชยา (เจ้าอาวาส) เกิดนิมิตฝันอย่างต่อเนื่อง จึงขุดบริเวณลานหน้าวัด พบ “สมบัติและโบราณวัตถุจำนวนมากฝังอยู่ใต้ดิน” ส่งผลให้ปัจจุบันวัดใหญ่รัตนโพธิ์เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019 ของวัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรูปแบบของการจัดการโดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐบาลและความศรัทธาของชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยเศรษฐกิจท้องถิ่นบริเวณวัดใหญ่รัตนโพธิ์ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลัก แนวทางการปรับตัวจากสถานการณ์โควิด 2019 หน่วยงานท้องถิ่นมีแนวทางร่วมกันด้านสร้างความหลากหลายจากการท่องเที่ยว ซึ่งในอนาคตจะเป็นแหล่งรายได้สำคัญของชุมชน ส่วนการแก้ปัญหาระยะ

ล้วนเป็นการนำมาตรการของรัฐบาลมาปรับใช้อย่างเข้มแข็ง เช่น การเว้นระยะห่าง การกินร้อน ช้อนเดี่ยว หลีกเลี้ยงแหล่งชุมชน เป็นต้น ขณะเดียวกัน ชุมชนวัดใหญ่รัตนโพธิ์ ได้ร่วมกันวางแผนดำเนินงานในอนาคต เพื่อแก้ปัญหาในระยะกลางและระยะยาว เช่น การส่งเสริมแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน อีกทั้งการแสวงหาตลาดภายนอกและสนับสนุนกิจกรรมภายในท้องถิ่นโดยนาระบบสารสนเทศมาปรับใช้เพื่อการสื่อสารกับบุคคลภายนอกและสร้างคุณค่าแก่ผู้ชมในรูปแบบออนไลน์

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (ผู้รู้) ให้ข้อเสนอแนะ โดยภาพรวมสรุปดังนี้

ผลจากการวิจัยควรพัฒนาต่อยอดด้านการศึกษาเรียนรู้ ควรปรับเปลี่ยนตามบริบทช่วงอายุและความเหมาะสม ควรมีการบูรณาการถ่ายทอดความรู้ด้านการปรับตัวในสถานการณ์โรคระบาด การปลูกฝังวัฒนธรรมท้องถิ่นควรปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อส่งผลให้เกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมของตน อีกทั้งต้องนำเยาวชนมาฝึกหัดเพื่อถ่ายทอดแนวทางการอนุรักษ์ เผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์รักษา วัฒนธรรมของตนและการพัฒนาชุมชนควบคู่กัน ควรสอดแทรกวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว อีกทั้งการเพิ่มมูลค่าโดยการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกโดยกลุ่มนักท่องเที่ยวควรนำมาสร้างมูลค่า สร้างอาชีพกับหน่วยงานเศรษฐกิจในท้องถิ่นหรือร่วมกับสถาบันการศึกษาและประชาชนท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดรายได้แก่นักเรียน นักศึกษา ตระหนักถึงคุณค่ามรดกวัฒนธรรม อีกทั้งการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์รวมทั้งสามารถกระตุ้นด้านความรู้สึกของนักท่องเที่ยวก่อนการเข้าชมวัดใหญ่รัตนโพธิ์และองค์ประกอบอื่น เช่น อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช วัดพระธาตุ ฯลฯ โดยการพาไปเยี่ยมวิถีท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรจัดลำดับด้านต้นกำเนิดของวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวสัมผัสแหล่งสถาปัตยกรรม วิถีชีวิต ฯลฯ เหล่านี้ส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีกระบวนการซึมซับอย่างต่อเนื่องและเป็นบทสรุปของวัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (ผู้ปฏิบัติ) ให้ข้อเสนอแนะ โดยภาพรวมสรุปดังนี้

การวิจัยนี้เป็นการเผยแพร่ประวัติและการปรับตัวในวิกฤตการณ์ของวัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยอนาคตสามารถปรับใช้สู่การแสดงท้องถิ่นถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้านหนึ่ง ควรนำแนวทางการปรับตัวด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถเป็นต้นแบบและแนวทางด้านการป้องกันโรคระบาดอื่นแก่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพื้นที่อื่น เมื่อนักท่องเที่ยวชมประวัติของวัดใหญ่รัตนโพธิ์และองค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้องแล้วมีความต้องการศึกษาวิถีชีวิตอื่น โดยชุมชนสามารถผลิตสินค้าที่ระลึกต่าง ๆ โดยการรวมกลุ่มกับกองทุนเศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้นักท่องเที่ยวรู้สึกภาคภูมิใจ เกิดความประทับใจ ชื่นชมยินดีต่อเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมที่น่าเสนอในมิติต่าง ๆ ผ่านวิถีชีวิตการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถวิเคราะห์ในมิติเชิงเศรษฐกิจมหภาค เช่น มีคนมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราชมากขึ้นส่งผลให้มีสายการบินและจำนวนผู้เข้าพักในโรงแรม

หรือสถานประกอบการอื่นเพิ่มขึ้นและเศรษฐกิจจุลภาคคือ ภาคธุรกิจรายย่อย เช่น ร้านอาหารท้องถิ่น ภัตตาคารในท้องถิ่น ร้านซักรีดภายในท้องถิ่น ฯลฯ มีรายได้จากนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น อีกทั้งวัฒนธรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่นสามารถสร้างความประทับใจ ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราชเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้แก่ชุมชน นำไปสู่กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- บุญเต็ม พันรอบ. (2528). *สังคมวิทยา มานุษยวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- แปลก สนธิรักษ์. (2514). *ระเบียบสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มณฑลทิศา โมสาสิยานนท์. (2554). *ร่องรอยของคติพุทธศาสนamahayanในจังหวัดนครศรีธรรมราชก่อน พุทธศตวรรษที่ 19* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มนฤตย์พล อรุณบุญนวลชาติ. (2549). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ยุทธพงษ์ ต้นประดู่. (2562). *มานิกลุ่มคนชายขอบ: การประยุกต์สู่งานแสดงเชียร์ลีดเดอร์* (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยุทธพงษ์ ต้นประดู่และนพศักดิ์ นาคเสนา. (2563). การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเส้นบะหมี่ ګรณิศึกษา หมี่แป๊ะเถว จังหวัดภูเก็ต. *การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วาสนา บุญสม. (2548). *ศิลปวัฒนธรรมไทย สลายใญจากอดีต*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ปิรามม.
- สาวิตร พงศ์วัชร และยุทธพงษ์ ต้นประดู่. (2563) การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีชุมชนคนตีเหล็ก ګรณิศึกษา โรงตีเหล็กไต้สู่นัน จังหวัดภูเก็ต. *การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สาวิตร พงศ์วัชร และคณะ. (2564). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในวิกฤตการณ์โควิด 2019: ګรณิศึกษา วัดเขาขุนพนม จังหวัดนครศรีธรรมราช. *การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุนทร ธานีรัตน์. (มปป.). *ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ประวัติศาสตร์ในสายหมอก*. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.nakhononline.com/411/>
- ทศพล หงส์ทอง. (16 กันยายน 2559). *ทุนจีนพุ่งตรงรับเส้นทางสายไหมใหม่*. โพสต์ทูเดย์, 9.
- ชนะพันธ์ แก้วกล้าไชยวุฒิ. (19 กันยายน 2559). *ทัวร์จีนตื่นปราบอั้งยี่วูป 30 %*. มติชน, 6.